

19.ÜNİTE

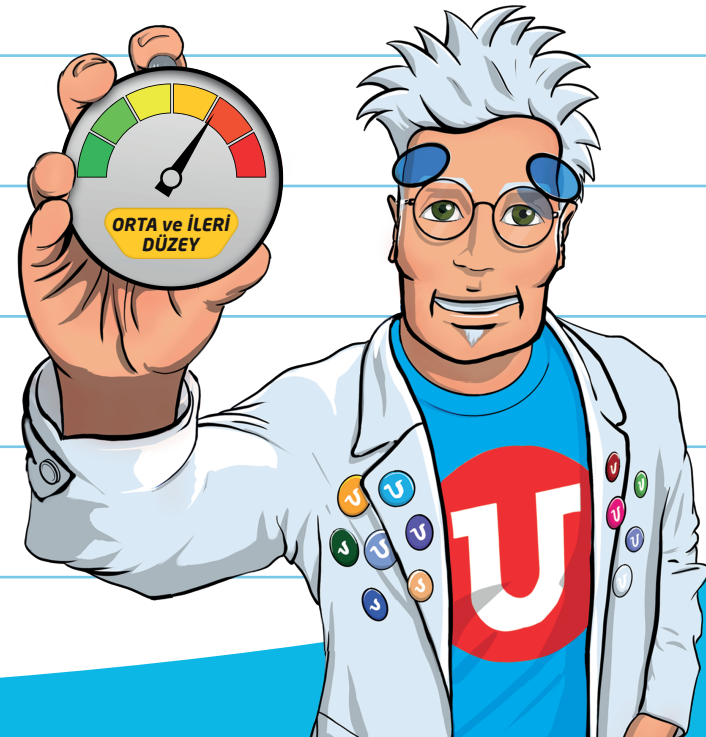

TYT Orta ve İleri Düzey Tarih Soru Bankası

Milli Mücadelede Doğu ve Güney Cephesi

BEGÜM ÜNLÜ

MİLLİ MÜCADELE MİLLİ MÜCADELEDE DOĞU VE GÜNEY CEPHESİ

Kurtuluş Savaşına Kadar Ermeni Sorunu

Doğu Cephesi

Gümrü Antlaşması

Güney Cephesi

Ankara Antlaşması

Kurtuluş Savaşına Kadar Ermeni Sorunu

- 1878 Berlin Antlaşması'ndaki ıslahat maddesine dayanarak ilk isyanları başlatmışlar ve amaçlarına ulaşabilmek için 1887 Hınçak ve 1890 Taşnak cemiyetlerini kurmuşlardır.
- Ermeni ihtilal komitaları 1889 - 1915 arası çıkardıkları isyanlarla Anadolu'da masum ve sivil yüzbinlerce Müslüman Türk'ün şehit olmasına neden olan tedhiş hareketlerine yönelmişlerdir.
- I. Dünya Savaşı'nda Ruslar ile Ermeniler işbirliği yapmışlardır.
- Rus işbirliği ile başlatılan isyanlar sonunda, devlet tarafından 24 Nisan 1915'te yapılan yasal düzenlemeyle Ermeni terör unsurlarından 2345'i tutuklanmış, belge ve bulgulara el konulmuştur.
- 27 Mayıs 1915'te çıkarılan "Tehcir Kanunu" ile bir Osmanlı toprağı olan Suriye'ye Ermenilerin göç ettirilmelerine neden olan düzenleme yapılmıştır.

- 702.900 Ermeni göçe tâbi tutulmuş ve 1 Haziran 1915'te başlayan Doğu Anadolu'daki Ermenilerin göç süreci 1,5 yıl sürmüş ve 31 Aralık 1916'da "Geri Dönüş Yasası'yla" çoğunluğunun Anadolu'ya dönmelerine ortam hazırlanmıştır.
- I. Dünya Savaşı sırasında çıkan Bolşevik İhtilâli'nden sonra bağımsız bir devlet olan Ermenistan, topraklarını Doğu Anadolu'ya kadar genişletmek istemiş ve Sovyet rejimine karşı İngilizler tarafından desteklenmiştir.
- Mondros Mütarekesi'nde, Osmanlı Devleti'nin 1914'teki sınırlarına çekilmesi kararı yer almış ve Brest - Litovsk Antlaşması ile Sovyet Rusya'nın Osmanlı'ya bıraktığı yerlerden Osmanlı Devleti çekilmek zorunda kalmıştır.
- İngilizlerin çabasıyla Kafkas Cumhuriyetleri olarak bilinen Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan devletleri kurulmuştur.
- Wilson İlkeleri'nde yer alan "Osmanlı ülkesinde azınlıklara çoğunlukta oldukları yerlerde egemenlik hakkı tanınmalıdır." kararı doğrultusunda Doğu Anadolu'da nüfus çoğunluğu iddiasıyla batılı devletlerin desteğini almaya çalışmışlardır.

Örnek:

“Mondros Ateşkes Antlaşması’ndan beri Ermeniler, gerek Ermenistan içinde gerekse sınıra yakın yerlerde Türkleri toplu olarak öldürmekten bir an geri kalmıyorlardı. 1920 sonlarında Ermeni saldırıları dayanılmaz bir hal aldı. Ermeniler üzerine yürümeye karar verdik. 9 Haziran 1920’de Doğu Anadolu Bölgesi’nde seferberlik ilan ettik. 15. Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Paşa’yı Doğu Cephesi Komutanı yaptık...”

Atatürk’ün Nutuk’ta yer verdiği bu bilgilere göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Doğu Anadolu üzerinde Ermenilerin yıkıcı ve bölücü faaliyetlerinin olduğuna
- B) Türk vatanının tehdit ve tehlike altında olduğuna
- C) Doğu Anadolu’da topyekün mücadelenin önemsendiğine
- D) Kâzım Karabekir Paşa’nın rütbesinin yükseltildiğine
- E) TBMM’nin fiilen savaş harekâtına yetkili olduğuna

! NOT

- ABD Başkanı Wilson'un, Doğu Anadolu'nun tamamında hak iddasında bulunan Ermeni isteklerini araştırmak üzere gönderdiği General Harboud'un gelişine Ermeniler umutlanmış; ancak Harboud'un raporunda "Ermeni isteklerinin asılsızlığı" yer alınca umutları kırılmıştır.
- Birinci Dünya Savaşı sonrası toplanan Paris Barış Konferansı'na davet edilmişler ve "Büyük Ermenistan" hayaline kavuşma umutlarını artırmışlardır.
- General Harboud raporuna rağmen Doğu Anadolu ve Kafkasları nüfuzu altına almak isteyen İngiltere, Ermenileri desteklemeye devam etmiş, Sevr Antlaşması'nda İtilafların da onayını alarak Ermeni Devleti maddesine yer vermiştir.
- Sevr Antlaşması'na dayanarak Doğu Anadolu'yu ele geçirmek isteyen Ermeniler Van, Bitlis, Erzurum, Kars ve Nahcivan'a saldırmışlar; sivil halka karşı zulüm ve katliam hareketlerine yönelmişlerdir.

DOĞU CEPHESİ

- TBMM'nin kararı ile Kazım Karabekir komutasındaki Türk ordusu, Ermenilere karşı 28 Eylül 1920'de taarruza geçmiştir.
- 29 Eylül'de Sarıkamış, 30 Ekim'de Kars, 7 Kasım'da Güm-rü'yü ele geçirmiştir. Türk ordusu karşısında direne-meyeceğini gören Ermeniler barış istemiş ve 3 Aralık 1920'de Gümrü Antlaşması yapılarak Türk - Ermeni Sa-vaşı sonlandırılmıştır.

Örnek:

Ermeni heyeti ile Gümrü Antlaşması'nı görüşmeye başladık. 27 Kasım'da Ermenilere Sevr Antlaşması'ndaki imzalarını geri aldık. Bugünü bu uğursuz antlaşmanın yırtıldığı gün olarak kutladık. Bu olayı Ankara'ya müjdeledim. 3 Aralık'ta Gümrü Antlaşması'nı imzaladık. Antlaşma şartı olarak Ankara'nın istediği 2.000 tüfek, 3 batarya, 12 dağ topu, 40 makineli tüfeği Ermenilerden aldım. Doğu Cephesi'nin ilk armağanı olarak Batı Cephesi'ne ulaştırılmak üzere yola çıkardım.

Kâzım Karabekir'in bu açıklamaları aşağıdakilerden hangisinin göstergesi olamaz?

- A) Batı ve Güney cephelerinin güçlenmesine ortam hazırladığının
- B) TBMM Hükümeti'nin ilk başarısını kazandığının
- C) Ermenilerin Sevr'deki kazanımlarından vazgeçtiklerinin
- D) Misak-ı Milli paralelinde kazanımlar elde edildiğinin
- E) Doğu sınırlarının kesin olarak çizildiğinin

Gümrü Antlaşması (3 Aralık 1920)

- TBMM ile Ermenistan arasında imzalanmıştır.
- Ermeniler işgal ettikleri yerleri boşaltacak.
- Sarıkamış, Kars, Kağızman ve Iğdır Türkiye'ye bırakılacak.
- Ermeniler Doğu Anadolu'da hak iddia etmekten vazgeçecek.
- Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınır Çıldır Gölü ve Aras Nehri olacak.
- Ermeniler Sevr Antlaşması'nı tanımayacak ve Türkiye'ye karşı düşmanca davranışta bulunmayacak.

Önemi

- Bu antlaşma TBMM'nin uluslararası alandaki ilk siyasi başarısıdır.
- Bu antlaşma ile doğuda savaş sona ermiş, buradaki kuvvetler kaydırılarak Batı ve Güney cephelerinin güçlenmesi sağlanmıştır. Bu antlaşma daha sonraki gelişmelerde de etkili olmuştur.
- TBMM'yi tanıyan ilk devlet Ermenistan (her ne kadar Sovyet Rusya tarafından işgal edilmiş olsa da) olmuştur.
- Türkiye Devleti ifadesi ilk kez diplomatik bir belge olan Gümrü Antlaşması'nda yer almıştır.

Örnek:

TBMM ile Ermenistan arasında yapılan Gümrü Antlaşması'nda aşağıdaki hükümlerden hangisine yer verilmemiştir?

- A) Ermenilerin işgal ettikleri yerleri boşaltmasına
- B) Batum'un Gürcistan'a bırakılmasına
- C) Ermenilerin Sevr Antlaşması'ndaki sınırları yok saymasına
- D) Sarıkamış, Kars, Kağızman ve Iğdır'ın Türkiye'ye bırakılmasına
- E) Çıldır Gölü'nün Ermenistan ile Türkiye arasında sınır kabul edilmesine

! NOT

- 23 Şubat 1921'de Gürcistan'la bir antlaşma yapılmış ve Gürcülerin işgali altındaki Ardahan, Batum ve Artvin Türkiye'ye teslim edilmiştir.

! NOT

Doğu Sınırımızın Kesinlik Kazanması

- 3 Aralık 1920 Gümrü Antlaşması
- 16 Mart 1921 Moskova Antlaşması
- 13 Ekim 1921 Kars Antlaşması ile gerçekleşmiştir.

GÜNEY CEPHESİ

- Kuvayımilliye birlikleri Fransız ve Ermenilere karşı mücadele etmişlerdir.
- Bölgedeki Kuvayımilliye güçleri ve halkın işbirliği ile Fransızlara karşı büyük zafer kazanılmıştır.
- Adana cephesinde Fransızların asıl amacı Kilikya diye adlandırdıkları Adana ve yöresini sömürge haline getirmektir. Bu amaçla Ermeni azınlığa dayanarak bölge halkına baskı ve zulüm yapmaya başladılar. Bölge halkı, Fransız birliklerine karşı mücadeleye girişmiş ve Fransızlara büyük kayıplar verdirmiştir.
- Antep'te İngilizlerin kenti Fransızlara terk etmeleri; halkta, "işgalin geçici olmadığı" düşüncesini güçlendirmiştir. Bunun üzerine mitingler düzenlenerek Fransız işgali protesto edilmiş ve direniş kararı alınmıştır. Fransızlar, halkın güçlü direniş karşısında ancak bir yıl sonra Antep'e girebilmişlerdir.

- Halkın yoğun direnişine karşı koyamayan Fransızlar Maraş (11 Şubat 1920) ve Urfa'yı (10 Nisan 1920) terk etmek zorunda kalmışlardır.
- Antep savunması çok çetin geçmiştir.
- Güney cephesindeki çarpışmalar Sakarya Savaşı'ndan sonra Fransızlarla yapılan 20 Ekim 1921'deki Ankara Antlaşması ile sona ermiştir.
- TBMM'yi tanıyan ilk İtilaf devleti Fransa'dır.

Şahin Bey:
**“DÜŞMAN
CESEDİMİ
ÇİĞNEMEDEN
ANTEP'E
GİREMEZ”**

! NOT

- İlk direniş Hatay Dörtyol'da Fransızlara karşı yapılmıştır. (19 Aralık 1918)

Örnek:

Mondros Mütarekesi sonrası Urfa, Antep, Maraş İngilizler; Adana ve dolayları Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. 15 Eylül 1919'da İngiltere ile Fransa arasında Osmanlı topraklarının paylaşımı yeniden yapılmıştır. Buna göre Urfa, Antep, Maraş Fransız işgaline bırakılırken; Suriye ve Lübnan'da Fransa'nın manda yönetimi kurması kararlaştırılmıştır. Buna karşılık İngiltere Irak ve Filistin'de manda yönetimleri kurmuştur.

Bu bilgilere göre,

- I. Mondros Mütarekesi sonrası yapılan işgallerde İngiltere ile Fransa arasında anlaşmazlık olduğu,
- II. Osmanlı topraklarında manda yönetimleri kurulduğu,
- III. Ermeni ve Fransızlara karşı Kuvay-ı Milliye ile mücadele edildiği

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II
D) I ve III   E) II ve III

Örnek:

Ermeni ve Fransız işgallerine karşı Güney Cephesi'nde,

- I. Kuvay-ı Milliye,
- II. Düzenli Ordu,
- III. Osmanlı'dan kalan birlikler

unsurlarından hangileriyle mücadele edilmiştir?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) Yalnız III
D) I ve II   E) II ve III

Örnek:

Güney Cephesi'nde; Urfa, Antep, Maraş'ta Kuvay-ı Milliye ile başlayan mücadeleye Mustafa Kemal, Temsil Heyeti Başkanı olarak Sivas Kongresi'nde,

- Kılıç Ali ve Yörük Salim Beyi Maraş'a,
- Yüzbaşı Ali Saib Bey'i Urfa'ya,
- Topçu Kemal Bey, Piyade Yüzbaşı Osman Hamdi Bey ile Yüzbaşı Ratip Bey'i Adana'ya,
- Teğmen Sait Bey'i Antep'e göndermiş ve bu isimler önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Bu bilgilere göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Güney Cephesi'ndeki mücadelenin Temsil Heyeti tarafından başlatıldığına
- B) Temsil Heyeti'nin Güney Cephesi'ndeki Kuvay-ı Milliye güçlerine katkı sağladığına
- C) Urfa, Antep ve Maraş'ta başarılar kazanıldığına
- D) Ermeni ve Fransızların Türklerle savaşı sonlandırdığına
- E) Mustafa Kemal'in, TBMM kuvvetleri ile Güney Cephesi'nde başarılar kazandığına

Örnek:

Güney Cephesi'nde Fransa ile TBMM arasında Ankara Antlaşması'nın yapılmasında,

- I. Fransa ile Almanya arasında yaşanan Ren Bölgesi konusunda Fransa'nın İngiltere'den istediği desteği bulamaması,
- II. Sakarya Savaşı'nda Yunan güçlerinin Mustafa Kemal karşısında yenilgi alması,
- III. yerel milis güçlerinin Ermeni ve Fransızlara karşı başarılar kazanması

durumlarından hangilerinin etkili olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I

B) Yalnız III

C) I ve II

D) I ve III

E) I, II ve III

Örnek:

“..... Karakese ve çevre köylerin halkı, Fransız ve Ermenilerin zulmüne uğramamak için Dörtyol ve Özerli’ye giden yolları taştan hazırladıkları siperlerle kapatarak kendilerini savunmaya karar verdiler. Cereyan eden şiddetli bir muharebeden sonra birkaç erini kayıp veren ve şaşkına dönen Fransızlar, Dörtyol’daki karargahlarına geri çekilmek zorunda kaldılar. (19 Aralık 1918) ...”

Yalnız bu bilgilere göre,

- I. Ermeni ve Fransız işgal ve katliamlarına karşı halkın kendini savunduğu,
  - II. Milli mücadelenin ilk kurşununun Dörtyol’da atıldığı,
  - III. Dörtyol’un Fransız işgalinden kurtarıldığı
- yargılarından hangilerine ulaşılabilir?**

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve III

E) II ve III

Örnek:

Güney Cephesi ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Yerel milis güçleriyle Ermeni ve Fransızlara karşı mücadele edilmesi
- B) Sakarya Zaferi'nin etkisiyle Fransa ile TBMM Hükümeti arasında imzalanan Ankara Antlaşması ile cephenin kapanması
- C) Hatay'ın Misak-ı Milli'ye uygun olarak Türk topraklarına Lozan Antlaşması'ndan önce katılması
- D) Antep'teki mücadeleden dolayı TBMM'nin 6 Şubat 1921'de Antep'e "Gazi" unvanını vermesi
- E) Sütçü İmam, Şahin Bey gibi Kuvay-ı Milliye unsurlarıyla öz savunma yapılması

